

Recensies

- ¶ D. Deddens, M. te Velde (red.)
¶ *Vrijmaking – Wederkeer. Vijftig jaar Vrijmaking in beeld gebracht, 1944-1994*
¶ Uitgeverij De Vuurbaak, Barneveld 1994, geb.
344 blz., vele ill., ISBN 90-5560-004-0, f 39,75.

Met grote trouw heeft men in vrijgemaakt-gereformeerde kring de gereformeerde vierdagen in het afgelopen decennium meegevierd, telkens door het uitbrengen van een eigen, doorwrochte bundel. Zo werden Afscheiding, Doleantie en de Vereeniging van 1892 telkens geplaatst in het eigen licht, het licht van het doorgaande proces van Wederkeer. In de hier te bespreken bundel weerklinkt het eigen slotwoord bij de herdenkingen: 'Wederkeer' als het kernwoord uit de Acte van Afscheiding, dat opnieuw is gemunt in de Acte van Vrijmaking. Het slaat op de terugkeer tot, het hernieuwde appèl op de Heilige Schrift achter alle 'leringen van mensen'. Dat was wat naar het oordeel der betrokken broeders speelde toen zich in volle oorlogstijd de 'Vrijmaking' baanbrak. K. Schilder en de zijnen konden niet langer zwijgen toen de 'revisiesynode van Utrecht' geen echte revisie bracht, maar de breidel van mensenleer, door de voorafgaande 'Synode van Sneek' aan de vrije verkondiging van Gods Woord aangelegd, verder bevestigde. Van deze breidel moest de ware gereformeerde Kerk des Heren 'vrijgemaakt' worden, en dat vond plaats in een bijeenkomst van lidmaten 'van bewust standpunt', op 11 augustus 1944 gehouden in de Lutherse Burgwalkerk te 's-Gravenhage. K. Schilder las toen de door hem geconcipeerde en door enkele geestverwanten becommentarieerde Acte voor. Daarmee was de scheuring in de Gereformeerde Kerken voltrokken, met voor de zich vrijmakende groep de bittere pil dat ook menig

geestverwant niet meeding, maar als 'bezwaarde' bleef hopen op beter inzicht bij volgende synoden.

In deze bundel vinden wij de kroniek van deze gebeurtenissen, met hun voorgeschiedenis, hun nasleep en hun vervolg, geschreven door geestverwanten. Naast beide redacteurs die ieder meer dan één hoofdstuk bijdroegen, tekenen ook H. Bouma, J. Kamphuis, W.G. de Vries, C.J. de Ruijter, J. Douma, J. Kok, P. Schelling, S. Cnossen, C.J. Haak, O.J. Douma, P. Niemeijer, H. Veldman en C. Hoksbergen voor een of meer (delen van) opstellen over aspecten van de geschiedenis van deze hecht aaneengesmede gemeenschap van strijd bare gelovigen. Deze formulering is hier zeer op zijn plaats, want dank zij een dubbel dilemma moesten de vrijgemaakte gereformeerden niet alleen een nieuwe kerkelijke organisatie opbouwen, maar daar omheen ook nog eigen culturele, politieke en maatschappelijke organisaties oprichten. Het dubbele dilemma bestaat hierin dat Schilder geen plaats had voor Kuypers leer der zogenaamde 'Gemene Gratie', de gedachte dat God na de zondeval het mensdom in een niet aan Christus gebonden, allen toekomstende genade bewaard heeft voor totale barbarij en chaos en in staat gesteld heeft tot culturele prestaties en politiek-maatschappelijke samenwerking. Deze gedachte zwakte de antithese zo principieel af, dat de angel eruit was. Schilder daarentegen wenste de kracht van het Verbond weer duidelijk te onderstrepen, en moest dus een scherper lijn trekken tussen wie daarbinnen en daarbuiten staan. Dat gaf aan de christelijke organisaties een veel meer absoluut karakter dan Kuiper voor ogen had gestaan. Was voor de laatste samenwerking met anderen een vanzelfsprekendheid, voor Schilder gold dit niet. Maar dat betekende dat aard en beginsel van de christelijke organisaties veel scherper omlijnd moesten worden. Het CNV bijvoorbeeld, dat zijn interconfessionele oorsprong slechts praktisch, niet principieel had opgegeven, was dus reeds om die reden nauwelijks aanvaardbaar. Maar toen de gereformeerde synoden halsstarrig 'schoolmeningen' als kerkleer bleven handhaven, en de bestrijders van deze kerkelijke dwaasheid als ambtsdragers schorsten en afzetten, kwam voor de daardoor getroffen vrijgemaakten het 'ethisch conflict' op scherp te staan. Kon men op werkdagen samenwerken met degenen die de avondmaalsgemeenschap op zondag hadden verbroken? Nee dus, en vandaar het Gereformeerd Politiek Verbond, analoge maatschappelijke organisaties en, vooral, een eigen schoolwezen. Zo loste men dus beide dilemma's op, om het eens zo uit te drukken: het fundamentele en het principiële. Men sneed de banden door,